

Valdemar Sejrsvej

(Holbæk vest fra nord til syd / 1945, 1948, 1972, 1975)

'Rom blev ikke bygget på én dag' og Valdemar Sejrs Vej / -Sejrsvej blev ikke anlagt i et forløb – det tog 30 år.

Første etape syd for jernbanen til Bent Grubbesvej – hvorved '*Riffelvænget*' forsvandt – var beskæftigelsesarbejde og dermed blev der åbnet for etablering af industri langs jernbanen. Der blev også leget med tanken om at føre Absalonsvej over jernbanen, men det blev opgivet.

Det store 'gennembrud' var 1972, da vejen førtes under jernbanen, stationspladsen blev anlagt og der blev brudt igennem til Kalundborgvej – hvorved der blev gjort indhug i '*Nordre Banevej* og '*Møllestræde*' og '*Landlyststien*' forsvandt.

Disse 2 'færdselsårer' og hotel 'Isefjord' mod Ahlgade dannede ramme om hotellets have. Her var Acciseboden blevet genopført 1852 (se Ahlgade) og i 1938 blev byens badmintonhal opført her (byens største sal). Acciseboden blev flyttet til 'Strandparken' og badmintonhallen blev revet ned. En ny hal blev bygget ved Peder Billesvej 1971.

Sidste etape var vejstykket fra (Gl.) Ringstedvej til Omkørselsvejen ved Harms-krydset. Herfra fandt Ringstedvej både retning og navn igen. (Se også *Gl. Ringstedvej*).

Matrikulær person: Valdemar 2. Sejr, 1170-1241, konge 1202. Gift med Dagmar (død 1212) og Bengerd/Berengaria (død 1221). Begge dronninger henholdsvis prist og dadlet i folkeviser, hvilket den ældre generation kan nikke bejaende til.

Grundejer før 1231, idet hans matrikel er nævnt i hans egen '*Jordebog*' af 1231. Ejendommen (en 'toft') lå i Myærløsherret, Holbæk, og har muligvis været 'Slottets' grund / 'Holbækgaard' / 'Kongsgaard'. Han har muligvis senere opkøbt mere jord, idet han også udlejede arealer til dyrkning! Han har rimeligvis villet have hånd i hanke med udvidelsen af denne voksende handelsplads.

Andre aktiviteter: 1219 etableredes det danske nationalsymbol 'Dannebrog'. 1223-25 'op-

hold' (fangenskab) i Schwerin. Stadfæster 1241 'Jydske Lov' ('*Med Lov skal Land bygges*') og lader bygge (vistnok) en skibbrokirke 'St. Nicolai' i byens vestlige del. Kirken nedbrydes i 1570'erne.

En aktiv mand !

Vallestrupvejen

(Vallestrup /)

Fæste under Holbæk Slots Ladegaard.

1482 Wallingstorp, 1490 Wallernstrup, 1548 Wallenstrup. Oprindelig en *torp*-landsby, et udflyttersted. Endelsen ændres med tiden til *-strup*.

Gammeldansk *walung*, hvor *wal* er noget rundt, specielt en '*bakkeknold*'. Altså: '*Udflytterbebyggelsen ved det runde sted*'.

Dette 'sted' kan have været 'Laarbjerg' eller 'Skrædderbjerg'. Måske stendyssen (mod vest, FM 32 m) eller måske et af de mange andre høje punkter i området.

Valmuevej

(Holbæk øst / 1968)

Bogstavet **V** i 'Blomsterkvarteret'.

Ses det latinske navn *Papaver* – høres straks evergreen'en '*Papaveri E Paperi*' / 'Valmuen og græshoppen'.

Denne smukke ukrudtsplante, der hist og pist lyser op i markerne og langs vejene. Uden duft og uden honning, kun lokkende med sine røde kronblade

Planten med narkotiske egenskaber, euforiserende og smertestillende. På gammeldansk '*Walmughå*' og Walha: *bedøvelse*, så også på vore breddegrader velkendt.

Planten, der har forårsaget krig mellem Storbritannien og Kina: *Opiums-krigen* 1839-42, og som stadig forårsager strid og elendighed. Planten, der giver morgenbrødet et lille pift med sine birkes, også kaldet *månesød*.

Dyre kunstnerfarver kan også presses ud af dens små frø.

Vandtårnsstien

(Holbæk syd / 1981)

Vandtårnsvej

(Holbæk syd / 1973)

En villet / planlagt adskillelse af *sti* og *vej*, hvilket der burde klappes af.

-*Stien* (for gående) løber stort set parallelt med *-vejen* og forbinder områdets bolig- 'lommer' fra Skagerakvej (den med stavfejl) og vandtårnet i syd til Peder Billesvej i nord.

-*Vejen* (for kørende) er adgangsvej til den nye *Absalonskole*, der tages i brug august 2005.

Her ved 'vejs ende' ligger også den gamle bronzealderhøj '*Kikhøj*', der har givet området navn og ikke langt herfra mod øst har *Cirkus Kæphøj* sit domicil.

Vandtårnet blev taget i brug 1966. Det ligger på kote 39 med toppen på kote 70 og kan ses viden om – kunne næsten stå som byens var-tegn – og det rummer 2.000 m³ (2 mio. l) vand. Det kostede 1 mio kr. at bygge.

Det gamle vandtårn stod vest for Sygehuset og var i brug fra 1890-1966. Det blev først revet ned 10 år senere, 1975.

(Om Holbæks vandforsyning se '*Kalvemosevej*')

1973 blev byens svømmehal bygget tæt på Barsebæk.

Fat bykortet og udforsk Holbæk på cykel gennem det vidtrækkende (navngivne) stisystem – og de mange (unavngivne) 'smutstier'.

Vandværksvej

(Holbæk vest /)

Et funktionsnavn midt i fuglekvarteret (i folkemunde '*Pipkvarteret*').

Allerup Vandværk sikrer et par hundrede husstande det daglige vand. Selve 'værket' ligger helt nede ved *Fjordstien* med dejlig udsigt til Tuse Næs.

Ved Faurgården

(Holbæk syd / 1968)

Ved Gadekæret

(Orø, Bybjerg / 1972)

Orøs 'hovedstad' Bybjerg har flere navngivne gadekær, f.eks. 'Kattevær', men *dette* bærer det gængse navn for den dam, der normalt er placeret midt i landsbyen.

Her kunne beboerne vande deres kreaturer og heste. Her blev den stive vogn kørt ud, så træet kunne suge vand og spænde igen. Engang var det også (lands)byens tøj-vaskested, men det blev ret tidligt forbudt, da man indså faren derved.

Det var måske også samlingsstedet i den sparsomme fritid, som den romantiserede 'Ved landsbyens gadekær' spinder en ende over. Under alle omstændigheder var det her, at ænderne 'snadrede'.

Ved Lunden

(Holbæk syd / 1964)

'*Lunden*' var oprindelig en lund herude på 'Lundemarken'.

Den var takseret til 35 skovsvins olden (1td. skovskuld svarede til 24 stk. 3-årige svin).

1803 beskrives '*Lunden*' som en '*liden Skovpart, en kort Spadseretur fra Byen – med Grusgange og Bænke – til Fornøjelse for Stadens Indvaanere – og flittigt besøgt om Helledagene*'.

Dengang ejet af købmand (manufaktur) Lars Friis.

'*Lund*': lille skov med anlægs-karakter.

Ved Skoven

(Holbæk syd / 1964)

'*Skoven*' er den skov, godsejer Paul Dahl, Holbæk Slots Ladegaard, plantede 1919-20 til minde om sin søn Knud: '*Knudskov*'.

En sten i skoven (se efter den på skovvandringer) markerer planteåret.

Se *Knudskovparken*.

Vejerhusstræde

(Bymidte / 2003)

Den nye havnefront krævede nyt vejnet, og der blev valgt navne, der dels skulle harmonere med vand/havn og med tidligere havnefunktioner og dels signalere strædernes inti-

mitet. Det sidste er ikke lykkedes og ordet 'stræde' har mistet sin betydning.

Fr. V bestemte 1683 med sin 'Forordning', at der i hver købstad skulle være en 'Kgl. Vejer og Maaler'. Det var et ansvarsfuldt hverv og en handel mellem sælger og køber stod til troende, når vægten var indført i den autoriserede protokol (findes ikke længere).

I gammel tid var det magistraten (byens øvrighed), der udnævnte vedkommende. Senest (midt i 1970'erne) var det politimesteren, der udpegede 'Vejeren' efter indstilling fra Handelstandsforeningen, men funktionen ophørte efter et EU-direktiv ca. 300 år efter 'Forordningen'. I dag kan man – ifølge direktivet – blive 'akkrediteret vejer'.

Den næstsidste 'brovægt' i Holbæk lå på hjørnet af Blegstræde og Parallelvej. Den nuværende er placeret på Parallelvej ved firmaet 'Fisker & Bom' og indgår som en integreret del af skibsmæglerfirmaet.

En 'brovægt' skal forstås som en 'ophængt bro', hvorpå lasten køres ind. Den nuværende 'brovægt' er 18 m lang og kan veje op til 60 tons gods. Der er et ret kompliceret forarbejde med støbning af 'kassen' i jorden og montering af broens ophæng. I dag har man taget en ny teknik i anvendelse.

Det er beklageligt, at 'man' ikke har fastholdt det gamle: 'Vejerbod', men har indført et nyt begreb: 'Vejerhus'.

'Stræde': snæver gade.

Vejrhøj

(Holbæk øst / 2003)

'Himmelkvarteret' omkring den 'gamle' *Solhøj*, der er en dysse fra bronzealderen.

Lidt prætentios navngivning, når det betænkes, at der i Odsherred er en fremtrædende bakke lidt nord for 'Dragsholm' på 121 m med kæmpehøj på toppen, der bærer samme navn.

Vestergade

(Bymidte / 1883)

Gaden fik først sit navn officielt 1883, men havde da eksisteret nogle år, mand og mand

imellem benævnt 'Markedsgade' med henvisning til de sporadiske hestemarkeder i gaden. Nygade (se denne) blev 'brudt igennem' fra Ahlgade 1846 og mod syd til stationen 1874 og i årene derimellem blev 'Vestergade' anlagt. På det nordlige hjørne lå senere hotel 'Kronprinsen' og på det sydlige hotel 'Dannebrog' med rejsestald. 'Dannebrog' blev senere 'Missionshotellet' og er i dag --- find selv bygningen, pt. i en renoveringsfase. I området har der gennem tiderne været Brændevinsbrænderi (1846 til 1850-52). Ølbryggeri (til 1878), hvor Arentz og senere broderen videreførte det som Holbæk Bayersk- og Hvidtølsbryggeri til ca. 1910, hvor det fik navnet 'Holbæk Bryggeri' til 1940, hvor Asmussen & Weber og andre håndværksvirksomheder rykkede ind. Maskinsnedkeriet blev som det sidste nedrevet 1980. I dag hovedsageligt boliger og forretninger. Villaen på hjørnet af Lindevej er den tidligere bryggeridirektørs bolig.

1902 (-1918) åbnedes byens *første biograf* i nr. 5 (Afholdsforeningens hus). 2-3 forestillinger om ugen og en billetpris på 25 øre. Byens anden biograf åbnede 1922 i Smedelundsgade (se denne). I 1930'erne, da tonefilmen havde bidt sig fast (første af slagsen 1927 'Jazz-sangeren') blev de to biografer årligt besøgt af 100.000 'gængere'.

Vestergårdsvej

(Kisserup - Løserup / 1974)

Udstykning fra gården.

Vestervangen

(Holbæk vest /)

Udstykning fra gården med samme navn ejet af sognerådsformand Linus Petersen.

Vang: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Vestre Strandvej

(Orø, Bybjerg Strand /)

'Sommerhusområde'.

Orø har 2 strandveje. Den *vestre* ved Bybjerg Strand nordvest for Orø havn. Første del af vejen fra Brønnevej hed i ældre tid (før som-

merhusbyggeriet) 'Grusvej', da 'man' hentede grus fra området.

Den østre ved Gamløse Strand ikke langt fra trækfærgen på øens østside.

Vibesti

(Orø, Næsby Strand /)

'Sommerhusområde'.

Et lille fuglekvarter nær Næsby.

Vibevej

(Holbæk vest / 1918)

'Fuglekvarteret' (i folkemunde 'Pipkvarteret').

En af byens kortere veje.

Villagrundenes baghaver er *skel* mellem både sogn og herred (Tuse og Merløse).

Viben har været blandt vores talrigeste vade-re, en karakterfugl for strandengene, men er nu snart en saga blot, idet der er konstateret en tilbagegang i antal på 30% de sidste 10 år. Der er måske kun 40.000 ynglepar tilbage af denne markante engfugl.

Afvanding og hvad dertil hører bærer skylden.

Den har været blandt vore første forårsbebudere (syng 2. vers af 'Grøn er vårens hæk'), let kendelig på sit særprægede skrig og sin lidt tumlende flugt. En god flyver er den dog, hvilket den beviser med sin luftakrobatik under parringsflyvningen.

Den yngler på jorden og der er mange beretninger om dens afledningsmanøvrering, når den flaksende skal fjerne en fjende fra æg eller unger. Men hannen kan også med dødsforagt forsvare sit område.

NB: 'Vibefedt' er en insektædende plante og 'Vibeæg' er en løghaveplante

Vikkevej

(Orø, Bybjerg Strand / 1972)

'Sommerhusområde'.

Vikken er en ærteblomst med klatretråd og de mange forskellige (vilde) arter har hver deres forskellig-farvede blomster.

Navnet kommer fra latin: 'vicia' *blomsten der snor sig*.

Bønnevikke ('Hestebønne') og *Fodervikke* har i århundreder været dyrket som foderplante

(ofte sammen med havre) til opstaldede kreaturer.

NB: 'Vikkeetræ' er et folkeligt udtryk for Guldregn.

Vimmelskftet

(Bymidte /)

Nok et af de stræder, der 'altid har været der'.

Fra Ahlgade og Torvet begynder stræderne i byens 'barndom' meget snart at bane sig vej ned mod stranden, og småkårsfolk har slået sig ned her. 'Vimmelskftet' har nok meget hurtigt snoet sig på tværs af disse nord/sydgående stræder og har forbundet 3-4 af dem med et 'parallelt' Ahlgade-forløb.

På det ældste bykort, Resens Atlas fra ca. 1675, er det indtegnet og på Fr. V Atlas ca. 1750 kaldes det 'Wimelskftet'.

Navnet henviser til et tømmerhåndværktøj, et *vimmelbor*, et borsving, hvor skaftet er vinkelbøjet.

Det skulle være enhver undt (i denne elektrificerede tidsalder) at bruge et sådant borsving og dermed forstå, hvordan 'øgenavnet' naturligt faldt på tungen.

København har også sit 'Vimmelskft' og derudover findes der yderligere 4 i Danmark. Uden for byen har man tidligere brugt navnet om et jordstykke med uregelmæssig form.

Vinkelvej

(Orø, Gamløse Strand /)

'Sommerhusområde'.

Oplev vejen in natura eller på kort.

Derfor navnet.

Vinstrupvej

(Vinstrup / 1972)

Oprindelig en *torp*-landsby, et udflyttersted.

Endelsen *-torp* er af flere gange ændret til *-strup*. Forstavelsen *Vin-* kommer fra gammel dansk *Win-* (1370 *Winstorp*) med betydning 'slægtning' eller 'mægler'. Altså '*Slægtningens udflytterbebyggelse*'.

'Landsbyen' ligger nær kommunegrænsen og havde i 'gamle dage' både mølle, bager, smed og vandværk. Og fattighus. Og jordemoderhus lige på den anden side af 'grænsen'.

Vipperød Mark

(Vipperød / 1972)

Fortsættelse af Rensdyrvej fra hallen videre mod nordvest, men ender blindt.

1499 Væbærødh. 1552 Webberødtt.

Mandsnavnet *Wibbi* (en kortform af *Webiorn*) gemmer sig i forleddet og *-rød* markerer en skovrydning. Altså *'Wibbis rydning'*.

Når der omtales *'mark'* hentydes der normalt til et *'afryddet og opdyrket'* areal, så her er der tale om dobbeltkonfekt.

Vipperødgårds Allé

(Vipperød /)

Udstykningsgården lå vest for stationen med egen sø i haven. Søen omkranses i dag af Asmindrupvej, Nybyvej og Lersøparken.

Var oprindelig fæste under Holbæk Slots Ladegaard, men blev selveje i begyndelsen af 1800-tallet.

'Lille Vipperødgård' lå ude på Vipperød Mark.

'Lille Vipperødgård' blev erhvervet af kommunen 1968.

Vossevænget

(Tuse / 1974)

Til erindring om udstykningsgården *'Vossevad Gård'*. Gården var 4-længet og fra ca. 1860 med 40 tdr. land. Blev udstykket 1960. Normalt har *'vos-*' noget at gøre med en *'udmunding'*, men det passer ikke med å-forløbet her, hvorimod *'-vad'* harmonerer fint med en overgang, et *vadested* over Tuse Å.

Vadestedet (Vad'et) har ligget, hvor i dag både den 'gamle bro' fra 1820 og den 'nye' betonbro ligger ved hver sin vej (10 m imellem). Gør et ophold ved næste passage og nyd i vandoverflade-højde det 'dygtige' broarbejde. I 1500'tallet blev der bygget en træbro for at bedre de trafikale forhold ved 'vadet'.

Åen fortsætter mod vest, hvor den forener sig med Tuse Å efter passage af 'HesselVAD-gård'.

Kalveå var skel-å mellem Butterup og Tuse sogne og broen blev dengang kaldt 'Præstebroen', i dag 'Butterup bro'.

Første indfald, når navnet både ses og høres, er Carsten Hauchs lovprisning (1861) af en smuk dalbygd i Voss-herred i Norge: *'På Vossevangen der vil jeg bo'*. Måske har ejeren oplevet dette sted.

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Vægtervænget

(Vipperød / 1972)

Et lille 'erhvervsområde' i Vipperød (8 lidt ældre næringsveje).

Holbæk havde vægttere – Vipperød næppe.

Før vægteren var der byportvagten, men hvornår der blev patruljeret i gaderne må stå hen. En ildebrand eller to har nok fremmet tanken, men måske skal man her i byen helt frem til 1513-branden.

I København kendes vægttere omkr. 1300, men først i 1683 får man her et *fast* vægterkorps.

I Holbæk udarbejdedes der (1781) en **ny** ordning for vægterne, hvilket jo indebærer, at der har været nogle faste rammer inden. Ordningen er rimeligvis også revideret senere, men 1886 bliver der gennemført en 'politi-reform' her i byen.

Vægteren var byens nattevagt, der skulle holde ro og orden i byen, og ved sine faste ruter rundt i gaderne skulle kunne slå alarm ved 'ildsvåde'. Senere blev det bestemt, at han skulle *råbe klokkeslæt* hver time – oprindelig var formålet at holde ham vågen.

Han var iklædt *kappe* og *kabuds* (hue med øreklapper), og bar *lygte*, *vægterpibe* og *morgenstjerne*, en stang med pigget kugle i den ene ende. Et kendt våben helt fra oldtiden. Timeråbene førte til *vægtersene* og de første tillægges Th. Kingo (altså sidst i 1600-tallet), men der har rundt omkring været mange variationer.

Kl. 10-verset lød:

*Om du vil Tiden vide,
Husbonde, Pig' og Dreng,
da er det på de Tide
man følger sig til Seng.
Befal dig Herren fri,
vær klog og snild,
vogt Lys og Ild;
vor Klokk' er slagen ti.*

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Vænget

(Holbæk øst / 1948)

Forbinder Øster Allé (1952 Carl Reffsvej)
med Højen (1912) vest om den 'nye' As-
sistens Kirkegård (1924).

Et vænge er en indhegnet mark og området
her er omgivet af kirkegård og veje.

Vølundsvej

(Holbæk syd / 1951)

Forslaget 'Erhvervsvej' blev nedstemt, selv
om området var erhvervspræget. Men med
'Vølund' fastholdt området alligevel et 'er-
hvervspræget' navn: *smeden*, der kunne frem-
stille de kunstfærdigste ting.

'Vølund' – eller 'Vaulundur', der betyder 'den
kunstfærdige' – berettes der om i den Ældre
Edda.

Om Vølunds kærlighed. Om Kong Nidud, der
overskærer Vølunds haser, så han må blive og
smede for kongen. Om Vølunds hævn og
flugt på vinger, han har lavet i smug.

Læs selv beretningen, der er en mellemting
mellem en gudemyte og et heltesagn.

Eller læs Oehlenschlägers digt 'Vaulundurs
Saga'. Eller oplev Drachmanns melodrama
(1894) 'Vølund Smed' med musik af Fini
Henriques.